

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

SURİYELİ MÜLTECİLERİN DİL İHTİYAÇLARININ ANALİZİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ*

THE LANGUAGE NEEDS ANALYSIS OF SYRIAN REFUGEES: ISTANBUL SAMPLE

Fatma BÖLÜKBAŞ**

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin Türkçe ihtiyaçlarını belirlemektir. Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının saptanması, onlar için düzenlenecek kursların içeriklerinin belirlenmesi ve ihtiyaca göre eğitim ortamının düzenlenmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, herhangi bir örgün öğretim kurumunda öğrenci olmayan 576 katılımcıya “Dil İhtiyaç Analizi Anketi” uygulanmış ve elde edilen sonuçlar değerlendirilerek Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, katılımcıların %59,89’unun bir buçuk yılı aşkın süredir Türkiye’de yaşadıkları, buna rağmen büyük çoğunluğunun (%56,25) A2 düzeyinde Türkçe bildikleri, iş yerlerinde Türkçe ve Arapçayı birlikte kullanarak iletişim kurdukları görülmüştür. Ayrıca katılımcıların en çok Türkiye’de üniversite okumak ve Türkiye’de hayatlarını devam ettirebilmek için Türkçe öğrenmek istedikleri; Türkçe kullanırken en çok resmi işlemler sırasında zorlandıkları; Türkçe öğrenirken konuşma ve yazma çalışmalarına çok önem verdikleri; konuşma becerilerini geliştirecek kurslara ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Suriyeli mülteciler, dil ihtiyaç analizi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi.

Abstract

The aim of this study is to define the Turkish needs of Syrians who are under the temporary protection of Turkish government. It is essential in terms of defining the language needs of Syrian refugees, defining the content of the courses which will be designed for them and arranging the educational setting according to their need. In line with this aim, the language needs of Syrian refugees is determined by conducting “Language Needs Analysis Survey” to 576 participants who are not attending any formal educational institution and obtained results are evaluated. As a result of the study, it has been found out that 59,89 % of participants have been living in Istanbul for more than 1,5 years and in spite of this the majority of them (56,25 %) know Turkish at A2 level, they communicate in both Turkish and Arabic at work. In addition, it has been concluded that they want to learn Turkish to study at a university in Turkey and to maintain their life in Turkey; they mostly have difficulty in using Turkish when they are dealing with official proceedings, they give utmost importance to the speaking and writing studies while learning Turkish; they need a course in which they can improve their speaking skills.

Keywords: Syrian refugees, language needs analysis, teaching Turkish as a foreign language.

1. GİRİŞ

17 Aralık 2010’da Tunus’ta başlayan ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan dönüşüm süreci, Ocak 2011’de Suriye’ye de sıçramıştır. Suriye’de Mart 2011’den bu yana devam eden çatışma ve kargaşa ortamında on binlerce kişi hayatını kaybetmiş, yaralanmış ve milyonlarca ifade edilen sayıda kişi ise ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre Türkiye’de Şubat 2016 itibariyle, yaklaşık dört yıldan bu yana 10 şehirde kurulan 25 geçici barınma merkezinde 269.150 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Geçici barınma merkezleri dışındaki 2.313.450 Suriyeliye ise sağlık, eğitim ve gıda yardımı sağlanmaktadır. Türkiye’deki Suriyelilerin çoğu Suriye-Türkiye sınırına yakın bölgelerden gelmektedir. Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacıların %11’i Türkiye’deki 10 kentte bulunan 25 geçici barınma merkezinde; % 89’u ise geçici barınma merkezlerinin dışında yaşamaktadır (http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560).

Gerek geçici barınma merkezlerinde gerekse geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin şüphesiz ki sosyal ve ekonomik yönden pek çok sorunu bulunmaktadır. Bunlardan biri de eğitim ve dil sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçici barınma merkezlerinde AFAD koordinasyonunda Şubat 2016 itibariyle 6857 okul öncesi, 42491 ilkökul, 20051 ortaokul, 9308 lise olmak üzere toplamda 78707 öğrenciye eğitim verilmektedir (<https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747>). Ayrıca Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) tarafından geçici barınma merkezlerinde üç yıldır Türkçe kursları düzenlenmektedir ve bu süreçte 4448 öğrenci bu kurslara katılmıştır. 2015-2016 döneminde YTB koordinatörlüğünde şehir merkezlerinde, üniversitelere bağlı TÖMER’ler tarafından Suriyeli sığınmacılara Türkçe kursları düzenlenmiştir. Bunlardan başka şehirlerde çok sayıda belediye, halk eğitim merkezi, STK ve dernek tarafından Suriyeli sığınmacılar için Türkçe kursları verilmektedir.

* Bu makale 13-15 Mayıs 2016 tarihlerinde Adıyaman’da düzenlenen Uluslararası Gerçek ve Umut Arasında Suriyeli Mülteciler Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi, fbolukbas@istanbul.edu.tr

Özellikle geçici barınma merkezleri dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşadıkları yere entegrasyonlarının sağlanmasında Türkçe öğrenmeleri büyük önem taşımaktadır. Alan yazın taraması yapıldığında da (Dorman, 2014; Nicassio, 1983; Keyes ve Kane, 2004; McBrien, 2005; Candappa, 2000; Borrell, 2010; Oytun ve Gündoğar, 2015; Tunç, 2015 vb.) mültecilerin yeni ülkeye uyumlarında dil öğreniminin temel olduğu vurgusuyla sıkça karşılaşılmaktadır. Bu noktada mültecilere dil öğretimi yapılırken, dilin hangi düzeyde öğretileceği, nelerin öğretileceği, hangi dilsel becerilerin geliştirilmesine ağırlık verileceği gibi konular gündeme gelmektedir. Bu bağlamda Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarının saptanması, onlar için düzenlenecek kursların içeriklerinin belirlenmesi ve ihtiyaca göre eğitim ortamının düzenlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarını saptamak için, bu çalışmada ihtiyaç analizine başvurulmuştur. İhtiyaç analizi, öğrencilerin öğrenme ihtiyaçları, istekleri ve beklentileriyle ilgili bilgi toplamak ve bu bilgilere göre öğrenme ortamını düzenlemek amacıyla yapılan uygulamalardır. Bir başka deyişle, öğrenci beklentilerini karşılayacak bir müfredatının geliştirilmesine ve program hedeflerinin belirlenmesine hizmet edecek bilgilerin toplanması çalışmalarıdır (Graves, 2000; Iwai, vd. 1999; Brown, 1995). İhtiyaç analizi, dil kursu düzenlemenin ilk basamağıdır ve ihtiyaç analizinden elde edilen veriler kurs etkinliklerinin geçerliliğini sağlar (Johns, 1991).

Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulguların, mülteciler için sonraki dönemlerde düzenlenecek Türkçe kurslarının eğitim içeriklerinin planlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Suriyeli mültecilerin Türkçe ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, "geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımı (Karasar, 2000: 77)" olan betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini mülteci olarak Türkiye'ye gelen Suriyeli yetişkinler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise, İstanbul'da yaşayan ve herhangi bir lise ya da üniversitede öğrenci olmayan 576 Suriyeli mülteci oluşturmaktadır. Örneklemde yer alan kişiler özellikle lise ya da üniversite öğrencileri arasından seçilmemiştir çünkü öğrenci olan mültecilerin dil ihtiyaçlarının, Türkiye'de öğrenim gören diğer yabancı uyruklu öğrencilerin dil ihtiyaçlarıyla aynı olacağı öngörülmüştür. Bu nedenle herhangi bir lise/üniversitede öğrenci olmayan ve çeşitli dil kurslarında Türkçe öğrenen 576 kişiye ulaşılmıştır. Bu 576 kişiden 203'ü Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı koordinatörlüğünde yürütülen "İleri Düzey Türkçe Eğitim Programı" kapsamında İstanbul Üniversitesinde dil eğitimi almakta, 373'ü ise İstanbul'daki çeşitli derneklerin, belediyelerin ve STK'ların düzenlediği dil kurslarında Türkçe öğrenmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, İstanbul'da yaşayan Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen anket ile toplanmıştır. Anket oluşturma sürecinde önce alan yazın taraması yapılmış ve benzer örnekler (Balint, 2004; Elmeroth, 2011; Hou ve Beiser, 2006; Iwai, vd. 1999; Wettergren, 2005) incelenmiştir. Ardından İÜ Dil Merkezinde Türkçe öğrenen Suriyeli öğrencilerle de görüşülerek bir madde havuzu oluşturulmuştur. Anketin ilk hâli araştırma kapsamında olmayan 40 kişiye uygulanmış; bu uygulama sonucuna göre ankette gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anketin ilk bölümünde katılımcıları tanımaya dönük 10 soru, ikinci bölümünde katılımcıların Türkçe bilgilerini ve Türkçeyi kullanım durumlarını sorgulayan 5 soru ve üçüncü bölümde katılımcıların dil ihtiyaçlarını belirlemeye dönük 10 soru yer almaktadır.

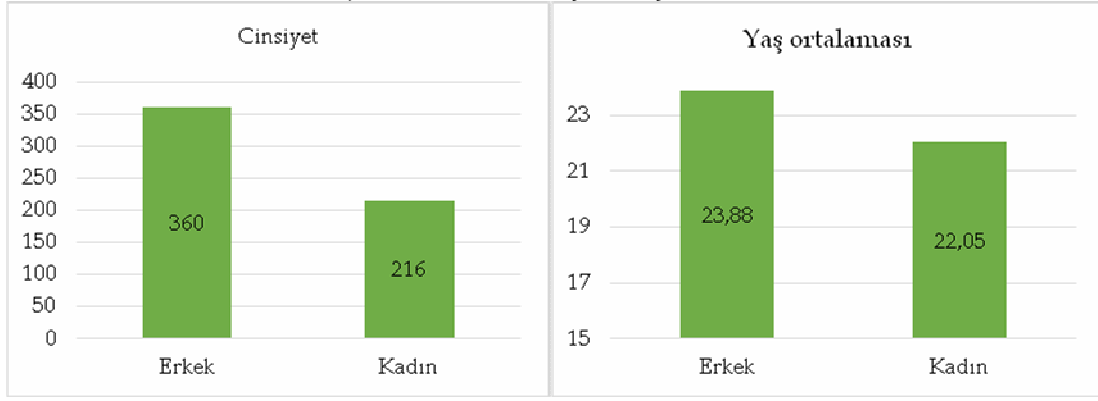
Dil sorunundan dolayı katılımcıların anketi yanlış cevaplama olasılıkları düşünülerek anket Arapçaya çevrilmiş ve Arapça olarak uygulanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Katılımcıları Tanımaya Dönük Bulgular

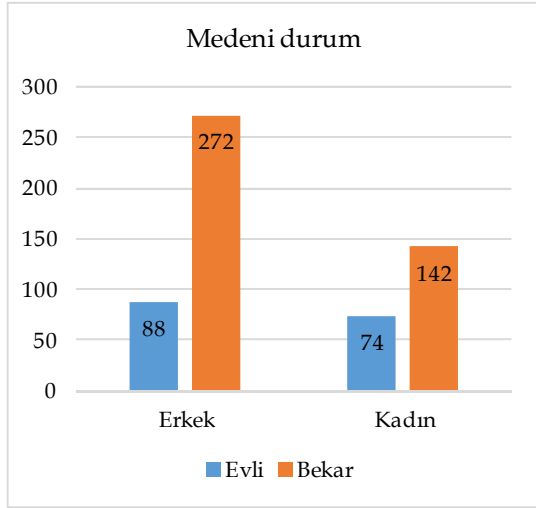
Araştırmaya 216 kadın, 360 erkek olmak üzere toplam 576 kişi katılmıştır. Kadınların yaş ortalaması 22,05; erkeklerin yaş ortalaması ise 23,88'dir.

Grafik 1: Katılımcıların cinsiyetleri ve yaş ortalamaları

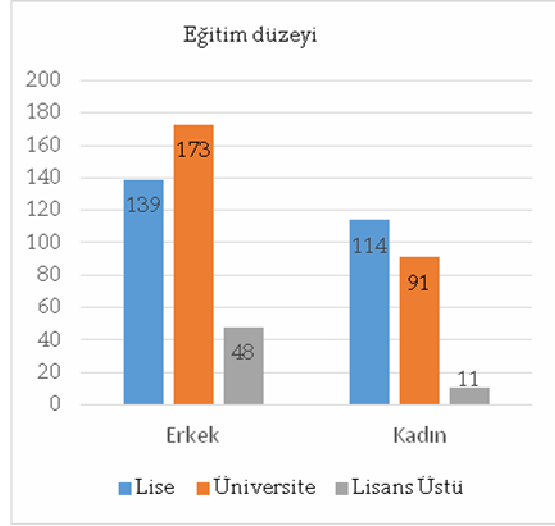

Araştırmaya katılan kadınların 142'si bekâr, 74'ü evli; erkek katılımcıların ise 272'si bekâr, 88'i evlidir. Araştırmada katılımcıları tanımaya dönük bir diğer soru da onların eğitim düzeyleriyle ilgilidir. Araştırmaya katılan erkeklerin 139'u lise, 173'ü üniversite, 48'i lisansüstü; kadınların ise 114'ü lise, 91'i üniversite, 11'i lisansüstü mezundur.

Grafik 2: Katılımcıların medeni durumları

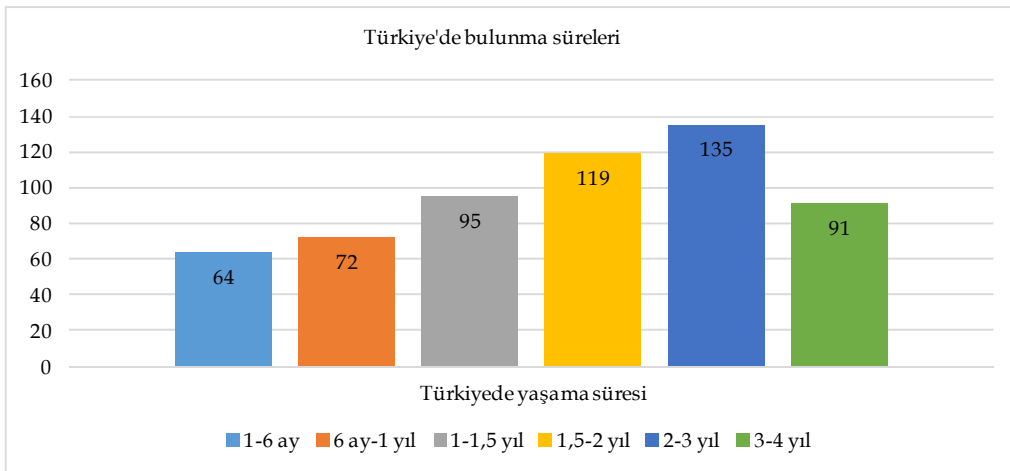

Grafik 3: Katılımcıların eğitim düzeyleri

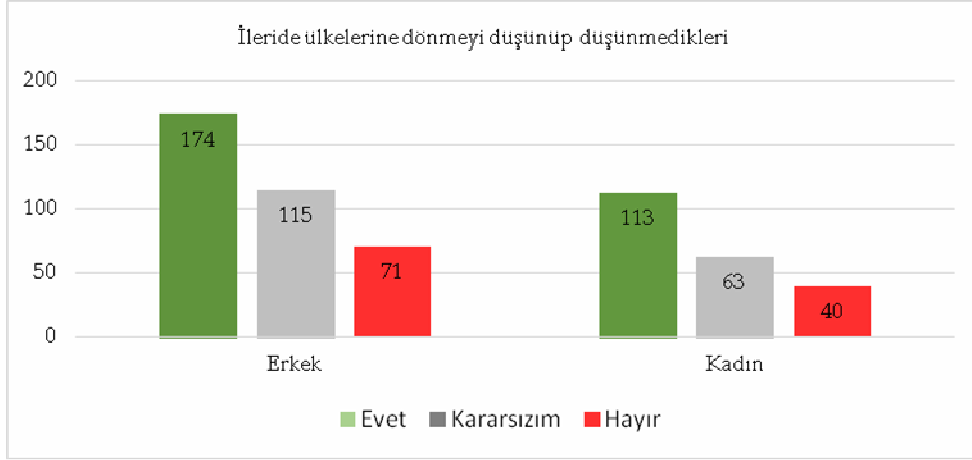
Katılımcıları tanımaya dönük bir diğer soru da ne zamandan beri Türkiye'de yaşadıkları hakkındadır. Anketten elde edilen bilgilere göre, katılımcıların büyük çoğunluğu (%59,89) bir buçuk yıldan fazla bir süredir Türkiye'de yaşamaktadır.

Grafik 4: Katılımcıların Türkiye'de bulunma süreleri

Katılımcıların çoğu uzun zamandan beri Türkiye’de yaşamalarına rağmen, bu zamana kadar Türkçe öğrenmemelerinin sebebini “Türkiye’de bu kadar kalacağımızı bilmiyorduk, bir süre sonra ülkemize döneceğimizi düşünüyorduk.” biçiminde belirtmişlerdir. İleride ülkelerine dönüp dönmeyeceklerine ilişkin soruya verdikleri yanıtlar ise Grafik 5’te yer almaktadır:

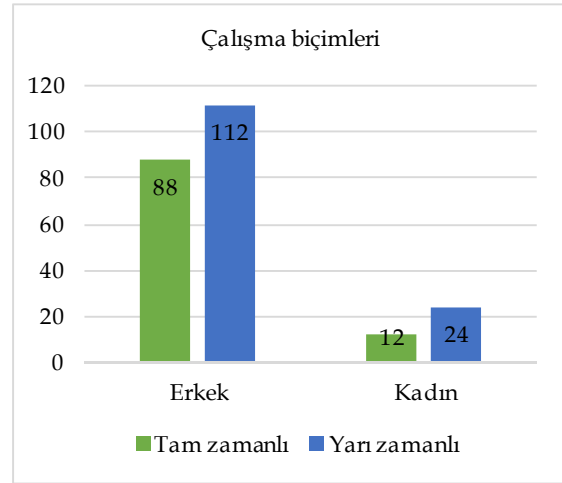
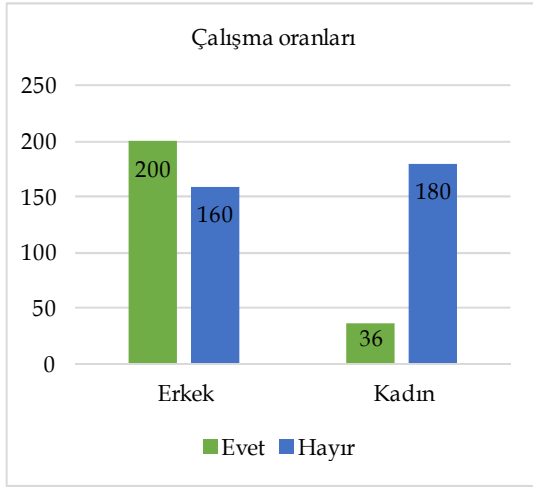
Grafik 5: Katılımcıların ileride ülkelerine dönmeyi düşünüp düşünmediklerine ilişkin görüşleri

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi gerek erkek gerekse kadın katılımcılar çoğunlukla ileride ülkelerine dönmek istediklerini belirtmişlerdir. Buna rağmen bu sürecin ne kadar daha devam edeceği bilinmemekte, dolayısıyla da mülteciler Türkiye’de hayata tutunmaya çalışmakta ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde belirtilen sebeplerle Türkçe öğrenmeye ihtiyaç duymaktadır.

Katılımcıların Türkiye’de çalışıp çalışmadıkları, eğer çalışıyorlarsa çalışma biçimlerine ilişkin veriler aşağıda yer almaktadır:

Grafik 6: Katılımcıların Türkiye’de çalışma oranları ve çalışma biçimleri

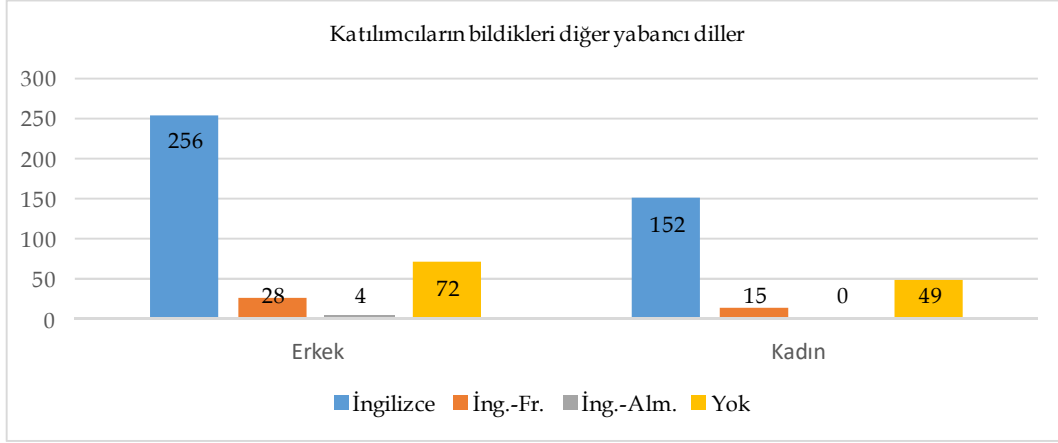

Grafik 6 incelendiğinde erkek katılımcıların %56’sının (N:200), kadın katılımcıların ise %17’sinin (N:36) çalıştığı görülmektedir. Katılımcıların çalışma biçimlerine ilişkin değerlendirme sonucunda, erkek katılımcıların % 44’ünün (N:88) tam zamanlı, %56’sının (N:112) yarı zamanlı; kadın katılımcıların %33’ünün (N:12) tam zamanlı ve %67’sinin (N:24) yarı zamanlı işlerde çalıştığı bilgisine ulaşılmaktadır.

3.2. Katılımcıların Dil Düzeyleri ve Dil Tercihlerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların Türkçe düzeylerini sorgulamadan önce Türkçeden başka bir yabancı dil bilip bilmedikleri araştırılmıştır. Bu konudaki veriler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

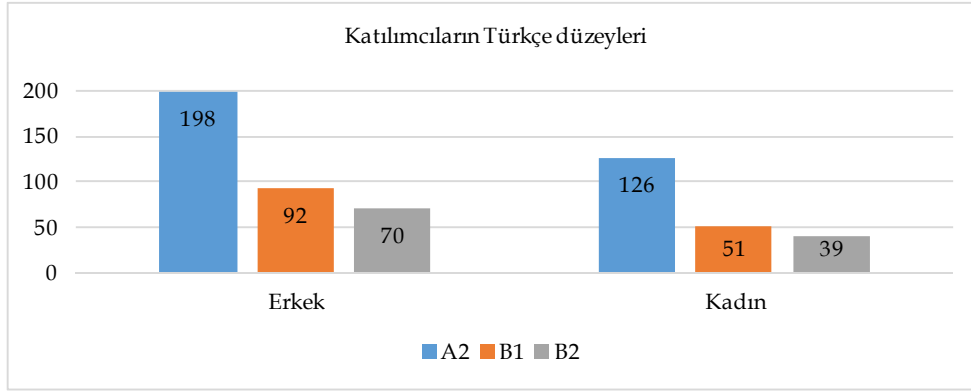
Grafik 7: Katılımcıların bildikleri diğer yabancı diller

Grafik 7’de de görüldüğü gibi erkek katılımcıların 256’sı İngilizce, 28’i İngilizce ve Fransızca, 4’ü İngilizce ve Almanca bilmekte; 72’si ise herhangi bir yabancı dil bilmemektedir. Kadın katılımcıların ise 152’si İngilizce, 15’i İngilizce ve Fransızca bilmekte; 49’u ise herhangi bir yabancı dil bilmemektedir.

Katılımcıların Türkçe düzeylerine ilişkin veriler aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

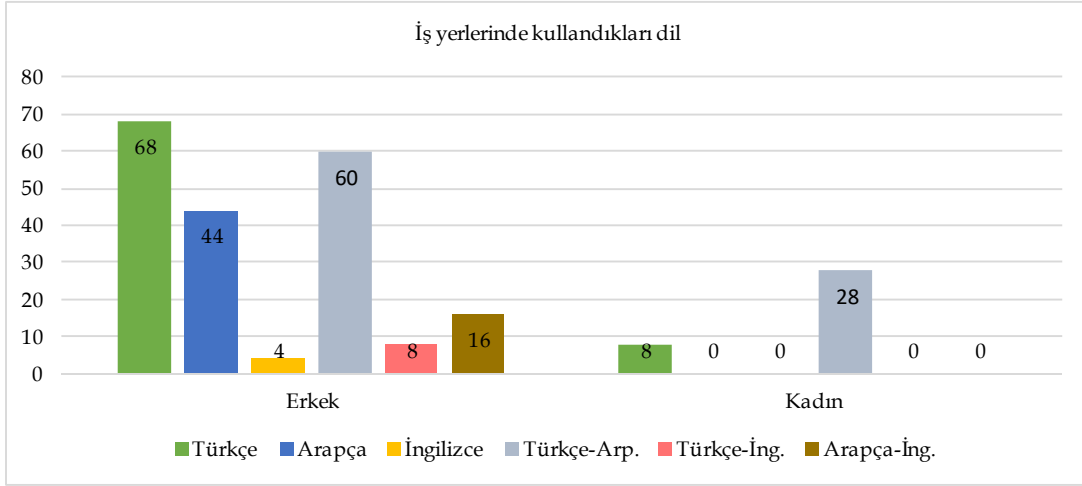
Grafik 8: Katılımcıların Türkçe düzeyleri

Grafik 8 incelendiğinde gerek erkek gerekse kadın katılımcıların çoğunlukla (%56,25) A2 düzeyinde Türkçe bildikleri görülmektedir. A2 düzeyi, Avrupa Dilleri Ortak Başvuru Metnine göre temel dil düzeyidir ve bu düzeydeki kişi “ilgi alanıyla ilgili cümleleri ve sıkça kullanılan anlatımları anlayabilir. Bilinen alışılmış konularda, doğrudan doğruya bilgi alışverişi söz konusu olduğunda, alışlagelmiş, basit durumlarda kendini ifade edebilir. Geçmiş, eğitimi, çevresi ve doğrudan gereksinimleriyle bağlantılı şeyleri basit dilsel araçlar yardımıyla anlatabilir” (Council of Europe, 2001). Kişinin o dilin konuşulduğu ülkede karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilmesi için, en az B1 düzeyinde dil becerisine sahip olması gerekir ki bunu Avrupa Dilleri Ortak Başvuru Metnindeki şu ifadeden anlamak mümkündür: “Öğrenmekte olduğu dilin konuşulduğu ülkeye yaptığı yolculuklarda karşılaştığı çoğu zorlukların üstesinden gelebilir” (Council of Europe, 2001). Dolayısıyla Suriyeli mültecilerin Türkiye’de hayatlarını devam ettirebilmeleri ve sosyal hayata uyum sağlayabilmeleri için en az B1 düzeyinde Türkçe bilgisine ihtiyaç duydukları söylenebilir.

Katılımcıların Türkiye’de çalışma oranları Grafik 6’da gösterilmişti (360 erkek katılımcının 200’ü; 216 kadın katılımcının 36’sı çalışmaktadır.). Katılımcıların işyerlerinde Türkçeyi kullanım oranları aşağıda yer almaktadır:

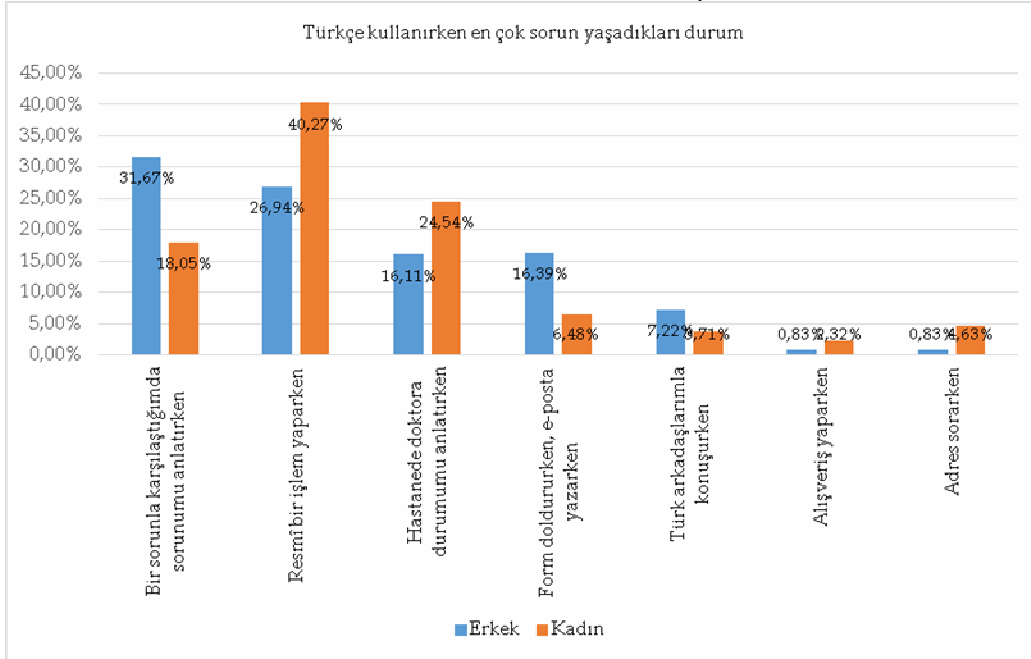
Grafik 9: Katılımcıların işyerlerinde kullandıkları diller

Grafik 9'da da görüldüğü gibi, işyerlerinde erkek katılımcıların % 34'ü (N:68) sadece Türkçe, %30'u (N:60) Arapça ve Türkçe, %22'si (N:44) sadece Arapça, %8'i (N:16) Arapça ve İngilizce, %4'ü (N:8) Türkçe ve İngilizce, %2'si (N:4) ise sadece İngilizce kullanmaktadır. Kadın katılımcıların ise %22'si (N:8) Türkçe, %78'i (N:28) Türkçe ve Arapça kullanmaktadır.

Bireylerin dil tercihlerini belirlemelerinde, kendilerini hangi dilde daha rahat ifade edebildiklerinden ziyade, karşılarındaki muhatabın dil tercihi daha etkilidir. Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler de Türkçe düzeyleri ne olursa olsun, sosyal hayatta çoğu durumda kendilerini Türkçe olarak ifade etmektedirler. Katılımcıların Türkçe kullanırken en çok sorun yaşadıkları durumlar aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

Grafik 10: Katılımcıların Türkçe kullanırken en çok sorun yaşadıkları durumlar

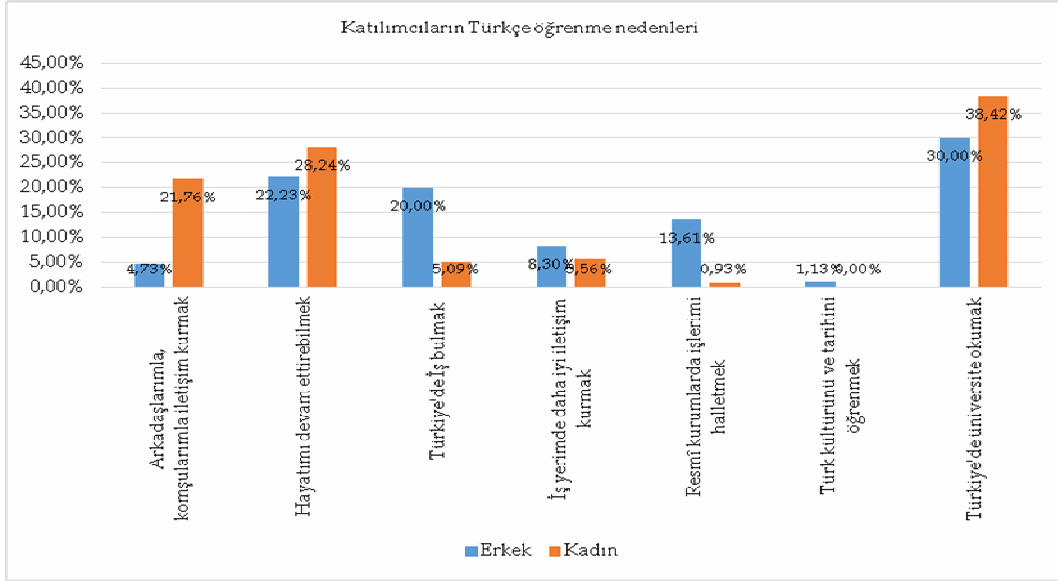

Erkek katılımcılar Türkçe kullanmak zorunda kaldıkları zaman, sırasıyla en çok şu durumlarda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir: Bir sorunla karşılaştıklarında sorunlarını anlatırken (%31,67; N:114), resmî bir işlem yaparken (%26,94; N:97), form doldururken ya da e-posta yazarken (%16,39; N:59), hastanede doktora durumlarını anlatırken (%16,11; N:58), Türk arkadaşlarıyla konuşurken (%7,22; N:26), alışveriş yaparken (%0,83; N:3) ve adres sorarken (%0,83; N:3). Kadın katılımcıların ise Türkçe kullanırken en çok sorun yaşadıkları durumlar şöyle sıralanmaktadır: Resmî bir işlem yaparken (%40,27; N:87), hastanede doktora durumlarını anlatırken (%24,54; N:53), bir sorunla karşılaştıklarında sorunlarını anlatırken (%18,05; N:39), form doldururken ya da e-posta yazarken (%6,48; N:14), adres sorarken (%4,63; N:10), Türk arkadaşlarıyla konuşurken (%3,71; N:8) ve alışveriş yaparken (%2,32; N:5). Öğrencilerin Türkçeyi kullanırken sorun yaşadıkları durumların dikkate alınarak ders içeriklerinin düzenlenmesi, ihtiyaca uygun bir dil öğretiminin yapılmasına katkı sağlayacaktır.

3.3. Katılımcıların Türkçe Gereksinimlerine İlişkin Bulgular

Katılımcıların Türkçe gereksinimleri hakkında bilgi sahibi olabilmek için öncelikle onlara Türkçe öğrenme nedenleri sorulmuştur. Katılımcıların Türkçe öğrenme nedenlerine ilişkin bulgular aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

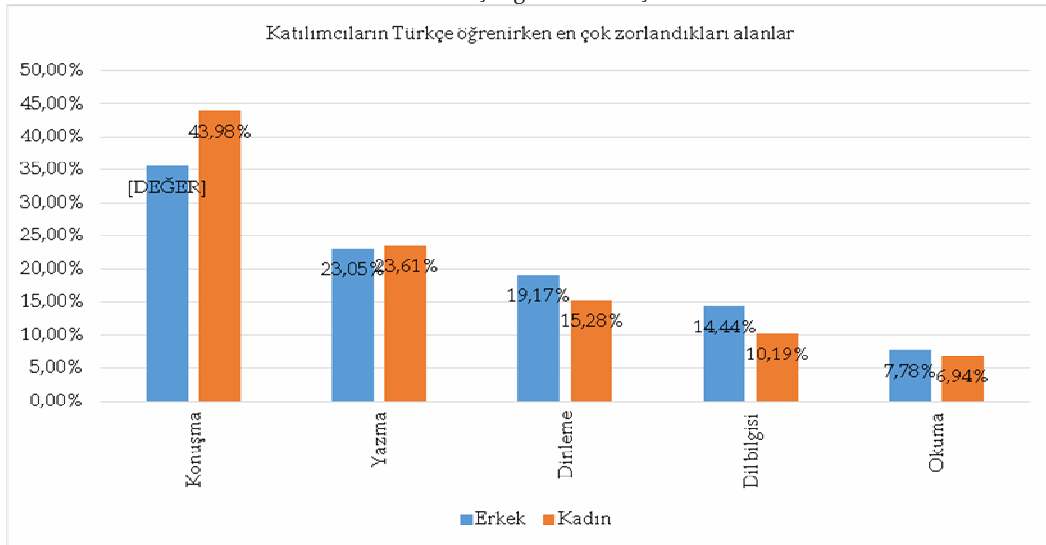
Grafik 11: Katılımcıların Türkçe öğrenme nedenleri

Erkek katılımcıların %30'u (N:108) Türkiye'de üniversite okumak, %22,23'ü (N:80) Türkiye'de hayatlarını devam ettirebilmek, %20'si (N:72) Türkiye'de iş bulmak, %13,61'si (N:49) resmî kurumlarda işlerini daha rahat halledebilmek, %8,33'ü (N:30) iş yerlerinde daha iyi iletişim kurabilmek, %4,73'ü (N:17) Türk arkadaşlarıyla ve komşularıyla iletişim kurabilmek, %1,11'i (N:4) Türk kültürünü ve tarihini öğrenebilmek için Türkçe öğrendiklerini belirtmişlerdir. Kadın katılımcıların ise %38,42'si (N:83) Türkiye'de üniversite okumak, %28,24'ü (N:61) Türkiye'de hayatlarını devam ettirebilmek, %21,76'sı (N:47) Türk arkadaşlarıyla ve komşularıyla iletişim kurabilmek, %5,56'sı (N:12) iş yerlerinde daha iyi iletişim kurabilmek, %5,09'u (N:11) Türkiye'de iş bulmak, %0,93'ü (N:2) resmî kurumlarda işlerini daha rahat halledebilmek için Türkçe öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Grafik 11'de de görüldüğü gibi kadın ve erkek katılımcıların Türkçe öğrenme nedenleri sadece "Türkiye'de üniversite okumak" ve "Türkiye'de hayatlarını devam ettirebilmek" maddelerinde örtüşmekte, diğer maddelerde ise farklılık göstermektedir. Dil öğrenme nedenine göre öğrenilmesi beklenen içeriğin değişmesi sebebiyle, grupların oluşturulmasında ve içeriğin belirlenmesinde, benzer amaçlarla dil öğrenecek bireylerin aynı gruplarda toplanması daha uygun olacaktır.

Katılımcıların dil ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla, Türkçe öğrenirken en çok zorlandıkları alanın ne olduğu sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır:

Grafik 12: Katılımcıların Türkçe öğrenirken en çok zorlandıkları alanlar

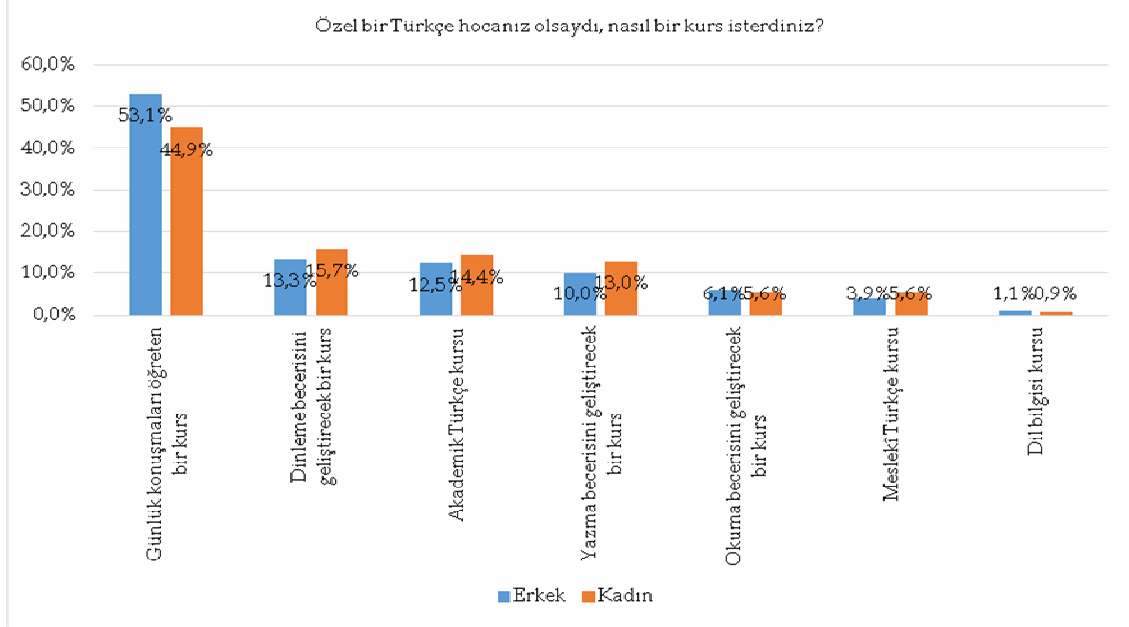

Grafik 12 incelendiğinde, Türkçe öğrenirken hem kadın (N:95) hem de erkek (N:128) katılımcıların en çok konuşma becerisinde zorlandıkları görülmektedir. Hem kadın hem de erkek katılımcıların ikinci sırada zorlandıkları alan yazma (kadın, N:51, erkek, N:83), üçüncü dinleme (kadın, N:33, erkek, N:69),

dördüncü dil bilgisi (kadın, N:22, erkek, N:52), beşinci okuma (kadın, N:15, erkek, N:28) biçiminde sıralanmaktadır. Katılımcıların en çok zorlandıkları becerilerin konuşma ve yazma olması şaşırtıcı değildir. Bu beceriler üretime dönük beceriler olduğu için, bu becerilerin geliştirilmesinde sadece kelime ve gramer bilgisi yeterli olmamakta; aynı zamanda uygun sözcüğü/yapıyı seçme, düşüncelerini yapılandırma, telaffuz, kaygı vb etkenler devreye girmektedir.

Katılımcıların dil ihtiyaçlarını belirlemek için onlara yöneltilen bir diğer soru da “Eğer özel bir Türkçe hocanız olsaydı, ondan nasıl bir kurs talep ederdingiz?” biçimindedir. Bu soruyla katılımcıların Türkçe derslerinde öğretmenlerin hangi konulara daha çok önem vermelerini istedikleri saptanmaya çalışılmıştır. Bu soruya ilişkin bulgular aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

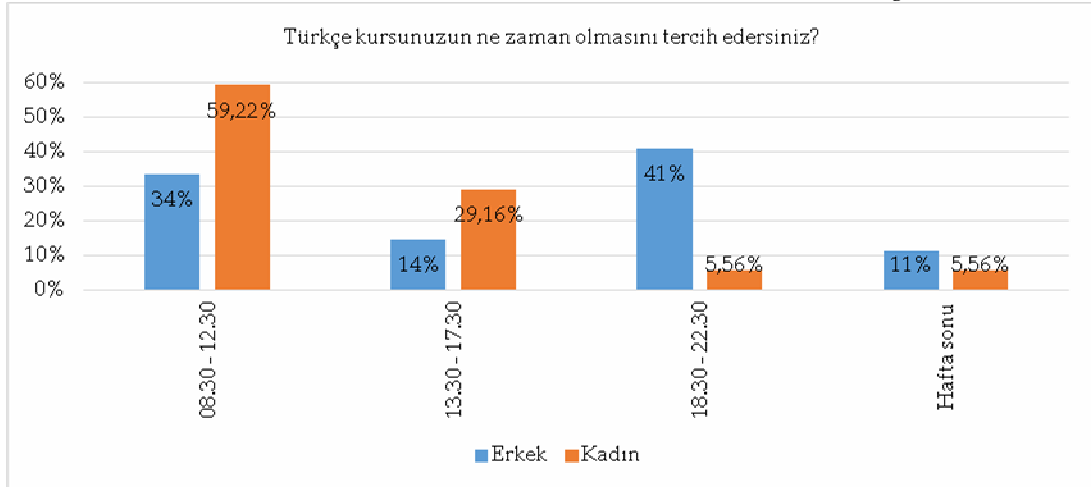
Grafik 13: Katılımcıların “Özel bir Türkçe hocanız olsaydı, ondan nasıl bir kurs isterdingiz?” sorusuna verdikleri yanıtlar

Grafik 13 incelendiğinde, gerek kadın gerekse erkek katılımcıların en çok günlük konuşmaları öğreten (kadınların %44,9'u; erkeklerin %53,1'i) ve dinleme becerilerini geliştirecek (kadınların %15,74'ü; erkeklerin %13,33'ü) bir kurs talep ettikleri görülmektedir. Bu veri, katılımcıların en zorlandıkları alanın konuşma becerisi olduğu bulgusuyla (Grafik 12) paralellik göstermektedir. Katılımcılar herhangi bir örgün öğretim kurumunda öğrenci olmadıkları için, okuma, yazma ve dil bilgisinden çok, Türkiye'deki sosyal hayata katılabilmek için konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesine ihtiyaç duymaktadır. Katılımcıların üçüncü sırada akademik Türkçe (kadınların %14,35'i; erkeklerin %12,5'i) talep etmeleri, Grafik 11'de belirtilen “Türkiye’de üniversite okuma” istekleriyle açıklanabilir.

Katılımcıların Türkçe kurslarını haftada kaç saat ve hangi saat aralığında tercih ettiklerini saptamak amacıyla yöneltilen sorularla aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

Grafik 14: Katılımcıların Türkçe kurslarının ne zaman olmasını istediklerine dair görüşleri

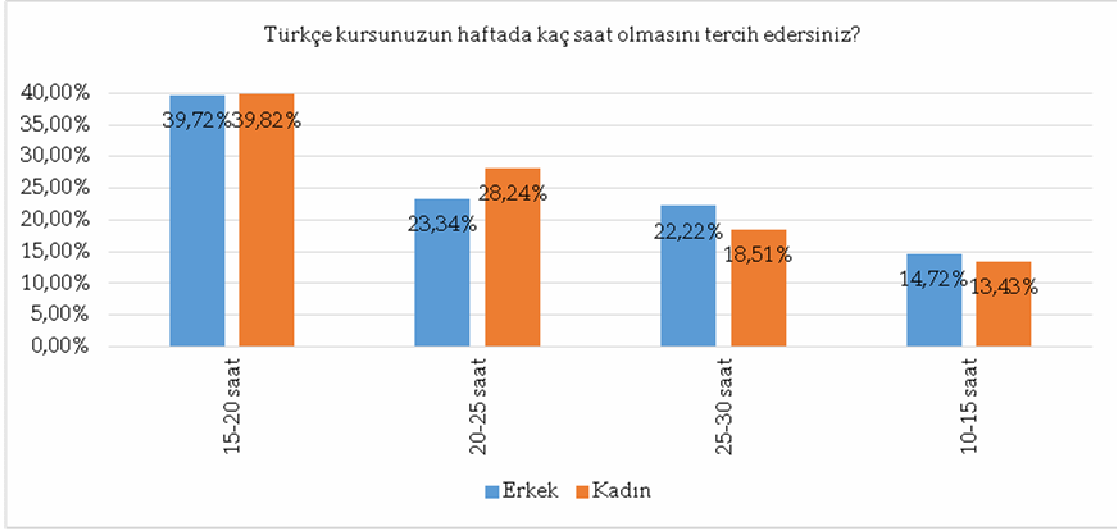
Grafik 14 incelendiğinde kadın katılımcıların en çok sabah gruplarını (%59,22), erkek katılımcıların ise akşam gruplarını (%41) tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum erkek katılımcıların büyük çoğunluğunun (%56) Türkiye'deki hayatlarını devam ettirmek amacıyla çeşitli işlerde çalışmalarıyla

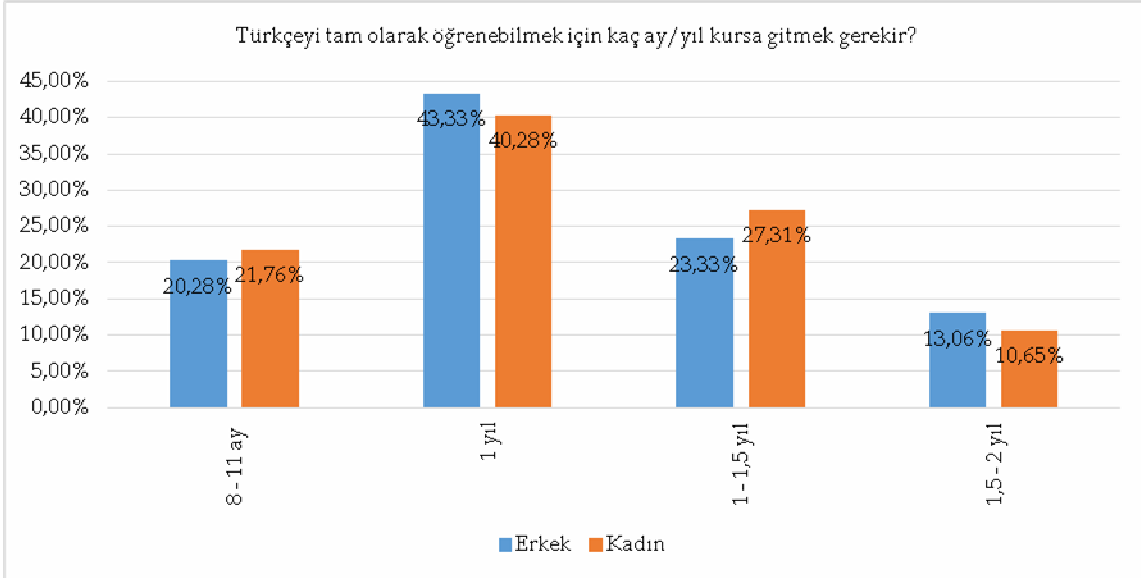
açıklanabilir. Suriyeli mültecilerin Türkçe ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açılacak kursların, farklı saat aralıklarında düzenlenmesi, şüphesiz ki onların derse katılımlarını arttıracaktır.

Aşağıdaki grafikte, katılımcıların Türkçe kurslarının kaç ay ve haftada kaç saat olmasını tercih ettiklerine ilişkin veriler verilmektedir:

Grafik 15: Katılımcıların Türkçe kurslarının haftada kaç saat olmasını istediklerine dair görüşleri

Grafik 16: Katılımcıların Türkçe kurslarının kaç ay/yıl olmasını istediklerine dair görüşleri

Grafik 15'te görüldüğü gibi, gerek kadın (%39,82) gerekse erkek (%39,72) katılımcılar çoğunlukla Türkçe kurslarının haftada 15-20 saat olmasını tercih etmektedirler. Grafik 16'da da gerek kadın (%40,28) gerekse erkek (%43,33) katılımcıların Türkçe kursunun en az 1 yıl olması gerektiğini belirttikleri görülmektedir. Bilindiği gibi yabancı dil öğrenimi zaman gerektirir. Öğrencilerin öğrendikleri içselleştirip uygulamaya geçirebilmeleri için, kısa süreli aşırı yoğunlaştırılmış programlar yerine, uzun süreli programların tercih edilmesi daha uygun olacaktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Herhangi bir örgün öğretim kurumunda öğrenci olmayan İstanbul'daki Suriyeli mültecilerin dil ihtiyaçlarını belirlemek için yapılan bu çalışmadan ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlara göre sunulan öneriler aşağıda yer almaktadır:

1. Bu çalışmaya 216 kadın, 360 erkek olmak üzere toplam 576 kişi katılmıştır. Kadınların yaş ortalaması 22,05; erkeklerin yaş ortalaması ise 23,88'dir. Araştırmaya katılan kadınların 142'si bekâr, 74'ü evli; erkek katılımcıların ise 272'si bekâr, 88'i evlidir. Araştırmaya katılan erkeklerin 139'u lise, 173'ü üniversite, 48'i lisansüstü; kadınların ise 114'ü lise, 91'i üniversite, 11'i lisansüstü mezunudur. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%59,89) bir buçuk yıldan fazla bir süredir Türkiye'de yaşamaktadır.

2. Katılımcıların sosyal hayatta kullandıkları dil tercihlerini belirlemek için önce, Türkçe dışında bildikleri diğer yabancı diller ile ilgili veri toplanmıştır. Erkek katılımcıların 256'sı sadece İngilizce, 28'i İngilizce ve Fransızca, 4'ü İngilizce ve Almanca bilmekte; 72'si ise herhangi bir yabancı dil bilmemektedir. Kadın katılımcıların ise 152'si sadece İngilizce, 15'i İngilizce ve Fransızca bilmekte; 49'u ise herhangi bir

yabancı dil bilmemektedir. İşyerlerinde erkek katılımcıların % 34'ü sadece Türkçe, %30'u Arapça ve Türkçe, %22'si sadece Arapça, %8'i Arapça ve İngilizce, %4'ü Türkçe ve İngilizce, %2'si ise sadece İngilizce kullanmaktadır. İşyerlerinde kadın katılımcıların %22'si sadece Türkçe, %78'i Türkçe ve Arapça kullanmaktadır. Hem kadın hem de erkek katılımcıların işyerlerinde çoğunlukla Türkçe kullandıkları görülmektedir. Çünkü bireylerin dil tercihlerini belirlemelerinde, kendilerini hangi dilde daha rahat ifade edebildiklerinden ziyade, karşılarındaki muhatabın dil tercihi daha etkilidir. Türkiye'de yaşayan Suriyeli mülteciler de Türkçe düzeyleri ne olursa olsun, sosyal hayatta çoğu durumda kendilerini Türkçe olarak ifade etmektedirler. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin sosyal hayata entegrasyonlarını hızlandırmak ve kolaylaştırmak için, üniversitelere bağlı dil merkezlerinin, belediyelerin, derneklerin ve STK'ların sadece öğrenciler için değil, öğrenci olmayan Suriyeli mülteciler için de Türkçe kursları düzenlemeleri gerekmektedir.

3. Erkek katılımcılar Türkçe kullanmak zorunda kaldıkları zaman, sırasıyla en çok şu durumlarda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir: Bir sorunla karşılaştıklarında sorunlarını anlatırken (%31,67), resmî bir işlem yaparken (%26,94), form doldururken ya da e-posta yazarken (%16,39), hastanede doktora durumlarını anlatırken (%16,11), Türk arkadaşlarıyla konuşurken (%7,22), alışveriş yaparken (%0,83) ve adres sorarken (%0,83). Kadın katılımcıların ise Türkçe kullanırken en çok sorun yaşadıkları durumlar şöyle sıralanmaktadır: Resmî bir işlem yaparken (%40,27), hastanede doktora durumlarını anlatırken (%24,54), bir sorunla karşılaştıklarında sorunlarını anlatırken (%18,05), form doldururken ya da e-posta yazarken (%6,48), adres sorarken (%4,63), Türk arkadaşlarıyla konuşurken (%3,71) ve alışveriş yaparken (%2,32). Öğrencilerin Türkçeyi kullanırken sorun yaşadıkları durumların dikkate alınarak ders içeriklerinin düzenlemesi, ihtiyaca uygun bir dil öğretiminin yapılmasına katkı sağlayacaktır.

4. Erkek katılımcıların Türkçe öğrenme nedenleri şu şekilde sıralanmaktadır: Türkiye'de üniversite okumak (%30), Türkiye'de hayatlarını devam ettirebilmek (%22,23), Türkiye'de iş bulmak (%20), resmî kurumlarda işlerini daha rahat halledebilmek (%13,61), iş yerlerinde daha iyi iletişim kurabilmek (%8,33), Türk arkadaşlarıyla ve komşularıyla iletişim kurabilmek (%4,73), Türk kültürünü ve tarihini öğrenebilmek (%1,11). Kadın katılımcıların ise %38,42'si Türkiye'de üniversite okumak, %28,24'ü Türkiye'de hayatlarını devam ettirebilmek, %21,76'sı Türk arkadaşlarıyla ve komşularıyla iletişim kurabilmek, %5,56'sı iş yerlerinde daha iyi iletişim kurabilmek, %5,09'u Türkiye'de iş bulmak, %0,93'ü resmî kurumlarda işlerini daha rahat halledebilmek için Türkçe öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Kadın ve erkek katılımcıların Türkçe öğrenme nedenleri sadece "Türkiye'de üniversite okumak" ve "Türkiye'de hayatlarını devam ettirebilmek" maddelerinde örtüşmekte, diğer maddelerde ise farklılık göstermektedir. Dil öğrenme nedenine göre öğrenilmesi beklenen içeriğin değişmesi sebebiyle, grupların oluşturulmasında ve içeriğin belirlenmesinde, aynı amaçla dil öğrenecek bireylerin aynı gruplarda toplanması daha uygun olacaktır.

5. Türkçe öğrenirken hem kadın (%43,98) hem de erkek (%35,56) katılımcıların en çok konuşma becerisinde zorlandıkları görülmektedir. Hem kadın hem de erkek katılımcıların ikinci sırada zorlandıkları alan yazma, üçüncü dinleme, dördüncü dil bilgisi, beşinci okuma biçiminde sıralanmaktadır. Katılımcıların en çok zorlandıkları becerilerin konuşma ve yazma olması şaşırtıcı değildir. Bu beceriler üretime dönük beceriler olduğu için, bu becerilerin geliştirilmesinde sadece kelime ve gramer bilgisi yeterli olmamakta; aynı zamanda uygun sözcüğü/yapıyı seçme, düşüncelerini yapılandırma, telaffuz, kaygı vb etkenler devreye girmektedir. Yabancı dil öğreniminde öğrencilerin zorlandıkları alanların bilinmesi, derslerin ona göre düzenlenmesine, derslerde ağırlık verilecek noktaların belirlenmesine katkı sağlayacaktır.

6. Gerek kadın gerekse erkek katılımcıların en çok günlük konuşmaları öğreten (kadınların %44,9'u; erkeklerin %53,1'i) ve dinleme becerilerini geliştirecek (kadınların %15,74'ü; erkeklerin %13,33'ü) bir kurs talep ettikleri görülmektedir. Bu veri, katılımcıların en zorlandıkları alanın konuşma becerisi olduğu bulgusuyla örtüşmektedir. Katılımcılar herhangi bir örgün öğretim kurumunda öğrenci olmadıkları için, okuma, yazma ve dil bilgisinden çok, Türkiye'deki sosyal hayata katılabilmek için konuşma ve dinleme becerilerinin gelişmesine ihtiyaç duymaktadır. Suriyeli mülteciler için düzenlenen kurslarda günlük konuşma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesine dönük etkinliklere daha fazla yer verilmesi, onların günlük yaşamda ihtiyaç duydukları yapıların ve söz kalıplarının öğretilmesi, işlevsel bir dil öğretimi için gereklidir.

7. Bu araştırmadan elde edilen bir sonuç da kadın katılımcıların en çok sabah gruplarını, erkek katılımcıların ise akşam gruplarını tercih ettikleri yönündedir. Suriyeli mültecilerin Türkçe ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla açılacak kursların, farklı saat aralıklarında düzenlenmesi, şüphesiz ki onların derse katılımlarını arttıracaktır. Ayrıca hem kadın hem de erkek katılımcılar çoğunlukla Türkçe kurslarının haftada 15-20 saat olmasını tercih etmektedirler ve Türkçe kursunun en az 1 yıl olması gerektiğini belirtmektedirler. Öğrencilerin öğrendikleri içselleştirip uygulamaya geçirebilmeleri için, kısa süreli aşırı yoğunlaştırılmış programlar yerine, uzun süreli programların tercih edilmesi daha uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- AFAD (2016). *Afet Raporu: Suriye*, <https://www.afad.gov.tr/tr/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747>.
- BALINT, Martin (2004). "Assessing Students' Perceived Language Needs in a Needs Analysis". *Proceeding of the 9th Conference of Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*. (pp:26-43.).
- BORRELL, Rachel (2010). *A Review of Second Language Learning Factors for Refugee Populations*, (Doctoral Dissertation), University of Minnesota, Minnesota: USA.
- BROWN, J. Dean (1995). *The Elements of Language Curriculum*, USA: Heinle& Heinle Publishers.
- CANDAPPA, Mano (2000). "Building a New Life: The Role of The School in Supporting Refugee Children". *Multicultural Teaching*, V.19(1), pp.28-32.
- Council of Europe. (2001). *Common European Framework of Reference for Languages*, Cambridge: CUP.
- DORMAN, Stephanie (2014). *Educational Needs Assessment for Urban Syrian Refugees in Turkey*, <https://data.unhcr.org/syrianrefugees/download.php?id=7898>
- ELMEROTH, Elisabeth (2011). "From Refugee Camp to Solitary Confinement: Illiterate Adults Learn Swedish as a Second Language". *Scandinavian Journal of Educational Research*, V.47, pp.431-449.
- GRAVES, Kathleen (2000). *Designing Language Courses: A Guide for Teachers*, Canada: Heinle & Heinle Publishers.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2016). "Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler". http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler_409_558_560
- HOU, Feng; BEISER, Morton (2006). "Learning the Language of a New Country: A Ten-Year Study of English Acquisition by South-East Asian Refugees in Canada". *International Migration*, V.44, pp.135-165.
- IWAI, Tomoko; et al. (1999). *Japanese Language Needs Analysis*, University of Hawaii at Manoa: Second Language Teaching & Curriculum Center, <http://www.nflrc.hawaii.edu/networks/NW13/NW13.pdf>
- JOHNS, Ann (1991). "English for Specific Purposes: Its History and Contribution". (In *Teaching English as a Second or Foreign Language*, Ed: Celce-Murcia, M., pp: 67-77), Boston: Heinle & Heinle.
- KARASAR, Niyazi (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KEYES, F. Emily; KANE, F. Catherine (2004). "Belonging and Adapting: Mental Health of Bosnian Refugees Living in the United States". *Issues in Mental Health Nursing*, 25, 809-31.
- MCBRIEN, J. Lynn (2005). "Educational Needs and Barriers for Refugee Students in the United States: A Review of the Literature". *Review of Educational Research*, Vol. 75/3: 329-364.
- NICASSIO, M. Perry (1983). "Psychosocial Correlates of Alienation: A Study of a Sample of Indochinese Refugees". *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 14, 337-351.
- OYTUN, Orhan ve GÜNDOĞAR, S. Sabiha (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu*, ORSAM- TESEV Rapor No: 195, Ankara.
- TUNÇ, A. Şebnem (2015). "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme". *Tesam Akademi Dergisi*, S.2 (2), ss.29-63.
- WETTERGREN, S. Tietjens (2005). *Second Language Needs Analysis in the Workplace: A Case Study of Hispanic Immigrant Manufacturing Workers*, (Master Dissertations), Iowa: Iowa State University.